

passat, a la divulgació històrica per la premsa, a la ràdio, a les visites comentades, a la publicació de guies, a conferències. Fou catalanista, i, quan això no fou permès, ho substituï per un «barcelonisme» (i caldria afegir «un cerverisme»). Però no deixà de fomentar els estudis locals catalans a través de les Assembles Intercomarcals d'Estudiosos i el contacte amb els arxius i museus locals de tot l'àmbit dels Països Catalans.

No el recordo com un home pacient i erudit, de despatx, tot i que també ho era: sinó més aviat com una persona inquieta, activa, que caminava de pressa pels camins de la Segarra o pels carrers de Barcelona. La curiositat era en ell un element primordial: curiositat per tot, tant per les coses de casa com per les de fora. Això li donà sempre molta vitalitat i un cert neguit. No fou un polític, tot i que s'endinsà a fons en la política cultural; no milità en la resistència, però ajudava discretament sempre que podia i es preocupava d'arxivar clandestinament a l'Arxiu la propaganda política catalanista que es difonia els anys quaranta. Fou senzillament una persona que dedicà la seva vida, i l'arribà més d'un cop, al servei del seu país, i procurà salvar-ne les arrels en una època en què tot estava per fer i, després, quan tot semblava estar perdut.

Joaquim Carreras i Artau

(14.8.1894 - 12.8.1968)

Joaquim Carreras i Artau

PER PERE LLUÍS I FONT

Es per a mi un honor fer en aquest Ple la semblança, humana i intel·lectual, de Joaquim Carreras i Artau, filòsof, pedagog, medievalista eminent, i home bo i fidel al país. Això em permet, al mateix temps, de deixar constància pública de la meva gratitud envers el professor que, en tornar jo de França on havia fet els estudis superiors, em va obrir les portes de la docència universitària i em va distingir amb la seva confiança i fins i tot amb la seva amistat. El vaig conèixer bastant tard, en unes conferències memorables que va fer a la Universitat de Tolosa de Llenguadoc pel febrer de 1962, però vaig tenir el privilegi de tractar-lo força durant els sis anys que li quedaven de vida. I tinc com a motiu d'orgull haver-lo substituït, a la seva jubilació, en l'ensenyament de la història de la filosofia antiga a la Universitat de Barcelona durant uns quants anys.

Nascut a Girona el 1894, i gironí de cor tota la vida, Joaquim Carreras i Artau va estudiar filosofia i dret a la Universitat de Barcelona, es va doctorar a la de Madrid amb una tesi sobre Duns Escot, va ser durant quaranta-quatre anys catedràtic de filosofia d'institut, i durant vint-i-cinc, professor (catedràtic a una data massa tardana, el 1951) d'història de la filosofia a la Universitat de Barcelona. Després d'un interès primerenc per la psicologia, es decantà definitivament pels estudis medievals, en estreta col·laboració amb el seu germà Tomàs, i esdevingué una autoritat internacional en aquest camp, especialment pel que fa al lullisme i a l'arnaldisme. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans el 1944, i de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona el 1955, el seu prestigi com a medievalista el dugué, el 1964, a la presidència de la Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale. Morí a Tiana a l'estiu de 1968 als setanta-quatre anys. Aquest podria ser, extremament comprimit, el seu currículum.

En ser elegit membre numerari de l'Institut, va quedar adscrit a la Secció de Ciències, on de fet va ser durant molts anys l'únic filòsof, puix que Jaume Serra i Hünter acabava de morir a l'exili i Eugeni d'Ors n'estava voluntàriament apartat. En crear-se el 1968 la Secció de Filosofia i Ciències Socials, va ser l'únic membre preexistent que s'hi va adscriure. Mesos després, mort ja Joaquim Carreras, hi entraven el geògraf Pau Vila, el pedagog Alexandre Galí, els economistes Joan Sardà i Ramon Trias i Fargas, el filòsof Eusebi Colomer i el jurista Ramon Faus i Esteve.

La imatge que guardo del doctor Carreras és la del professor respectat i de l'investigador rigorós, ja gran, amb unes ulleres de vidres gruixudíssims, amb un posat més aviat greu, però que esbossava de tant en tant un somriure bondadós i ocasionalment una mica irònic, treballador infatigable, sense alts i baixos, de tarannà liberal, modest fins a l'excés. Era un gran savi, en tots dos sentits de la paraula: home de ciència i home de saviesa. Home de ciència, indiscutiblement: en donen testimoni les aproximadament cinc mil pàgines publicades, escrites totes amb la màxima responsabilitat intel·lectual. Però també home de saviesa: un home que n'havia vist de tots els colors i a qui segurament l'ofici d'historiador ajudava a acabar de situar sempre les coses en el seu lloc, donant-los el seu just valor. Un home que va servir el país de la manera que les circumstàncies (més aviat adverses) li ho van permetre, construint pacientment panys de paret de l'edifici col·lectiu amb la seva docència a l'Institut i a la Universitat i amb la investigació del nostre passat cultural. Era catòlic i catalanista, una doble condició que no sempre li va fer la vida fàcil: abans de la guerra, per catòlic; i després, per catalanista. Els amics a vegades ajuden a circumscriure un personatge: entre els seus amics més entranyables hi havia (a part del seu germà Tomàs, quinze anys més gran que ell, i del seu sogre, Eduard Fontserè, persones en relació amb les quals l'amistat s'afegia al parentiu i estava tenyida de veneració) Lluís Pericot, Josep M. Batista i Roca i Francesc Mirabent.

A la Universitat, els darrers anys, a part d'un curs monogràfic de doctorat, explicava la història de la filosofia antiga i la història de la pedagogia. Havia cedit generosament a un deixeble seu l'ensenyament de la història de la filosofia medieval. I s'havia descarregat també de la història de la filosofia moderna, però per una raó extraacadèmica. L'anècdota, recollida dels seus propis llavis, ilustra bé el seu caràcter: malgrat la seva tímida, o potser per això, sabia el que és la dignitat. Resulta que un bon dia, cap al començament dels anys seixanta, va ser cridat a capítol per l'ordinari del lloc, l'anomenat aleshores *arzobispo-obispo*, que li va retreure, a ell que era un catòlic de pedra picada, d'explicar la filosofia de Kant en les seves classes. El doctor Carreras li va respondre que això formava part de la seva feina de professor d'història de la filosofia. Però, en contestar-li l'autoritat eclesiàstica que «tant se val: Kant és un autor poc recomanable», es va acomiadar dient que ja buscava un clergue perquè expliqués la filosofia moderna. I així ho va fer. Només que aquest clergue, un jesuïta poc convencional, en comptes d'explicar Kant va començar a explicar Hegel, que en aquell moment interessava als alumnes sobretot com a avantsala de Marx. Això és el que li va guanyar l'*arzobispo-obispo*.

Joaquim Carreras tenia una cultura vastíssima. Abans recordava que havia fet paral·lelament els estudis de filosofia i de dret, com era bastant habitual aleshores en els joves que s'interessaven per la filosofia. Això els donava una àmplia base cultural i alhora un punt d'aterratge en la realitat concreta. Dues coses que lamentablement ara s'han perdut a causa del desprestigi de la cultura general i de la dèria per l'especialització prematura. Estava ben preparat en llengües: per exemple, havia fet traduccions de l'alemany i ell mateix es redactava els textos que havien de ser publicats en llatí. Per fer-se una idea de l'amplitud dels seus interessos culturals, basta fer una ullada a la seva bibliografia: les seves publicacions, si bé són majoritàriament de tema medieval, cobreixen totes les branques i totes les èpoques de la filosofia. I no s'acaben amb la filosofia: també hi ha treballs de psicologia, de pedagogia i de dret. La seva història de la filosofia medieval és tan contextualitzada que esdevé, de fet, una història de la cultura medieval. I basta veure els suplementes, redactats per encàrrec, del diccionari Espasa per adonar-se del seu coneixement del pensament contemporani.

Era un home de conviccions profundes, però no va pretendre mai tenir una filosofia personal gaire original. Si era especialista en Duns Escot, en Ramon Llull o en Arnau de Vilanova, o si va escriure manuals de filosofia aristotelicotomista per al batxillerat (tal com era obligat), això no significa pas que fos escotista, lul·lià, arnaldia o tomista. Simplement, es retrobava, al marge de tota polèmica, en la tradició de la metafísica espiritualista i de l'humanisme cristià. De formació tradicional, fou un esperit obert, més aviat eclèctic, en tot cas no doctrinari, que es malfiava de tots els dogmatismes, fossin medievals o moderns.

Feta aquesta evocació general, voldria ara centrar-me en dos aspectes del seu perfil professional i intel·lectual: el professor i el medievalista.

Primer, el professor. Era un gran pedagog, un ensenyant vocacional. Tots els seus antics alumnes, tant de l'institut com de la Universitat, estan d'acord a subratllar-ne l'extraordinària competència, la bondat exquisida, la preparació minuciosa d'unes classes ordenades i metòdiques, l'honestetat intel·lectual, la discreció i la modèstia, la sobrietat d'un discurs sense retòrica, la voluntat de formar intel·lectualment i moralment. Moralment, no per la via doctrinària, sinó per la de l'exemplaritat personal. Ningú no dirà que era un professor «divertit», però tothom reconeix que sabia atenuar la serietat amb la ironia i amanir la doctrina amb anècdotes, sense deixar de pensar que una bona formació comporta una gimnàstica intel·lectual a vegades fins i tot enèrgica. Amb els seus manuals i les seves classes, unes quantes generacions de batxillers catalans van tenir el primer, i per a molts l'únic, contacte amb la filosofia. I més d'un reconeixerà que li deu el desvetllament de la seva vocació filosòfica.

Els darrers vint-i-cinc anys va alternar les classes de l'institut amb les de la Universitat. Al començament dels anys vint havia estat un parell de cursos ajudant de Jaume Serra i Hünter a la Càtedra d'Història de la Filosofia, i, abans de decidir-se definitivament pels estudis medievals, havia fet un intent d'accedir a la Càtedra de Psicologia el 1923 a la mort de Cosme Parpal. Havia col·laborat ja amb el psicòleg flamenc Georg Dwelshauvers en el Laboratori de Psicologia Experimental creat per la Mancomunitat i era sens dubte un bon candidat, però una circumstància aliena als seus mèrits no li va ser favorable. La situació de la psicologia a la Universitat de Barcelona se n'havia de ressentir durant més de trenta anys. En compensació, el país va guanyar un gran medievalista (o potser dos, atès que la dedicació conjunta i definitiva de tots dos germans a la medievalística va ser, com veurem, iniciativa de Joaquim). Malgrat tot, fins al final de la dècada va continuar escrivint articles i traduint llibres de psicologia. I pot ser considerat com un dels introductors de la psicologia científica a Catalunya, després de Ramon Turró i al costat d'homes com l'esmentat Dwelshauvers, Emili Mira, Alexandre Galí o el jesuïta Ferran M. Palmés.

Fora d'això, la seva dedicació ininterrompuda a la universitat comença el 1939 com a professor de pedagogia i d'història de la pedagogia, i sobretot d'història de la filosofia.

Pedagog nat, sempre li havia interessat la pedagogia des del punt de vista pràctic, però ara s'hi sumarà l'interès teòric i sobretot històric. Li agradava subratllar el vessant pedagògic dels filòsofs, i els catalans s'hi presten bé: Lluï, Sibiuda, Vives i Balmes, les quatre figures més destacades de la filosofia catalana, tenen una dimensió pedagògica in-

negable, ni que sigui només per la seva voluntat d'arribar a un públic més ampli que el dels lectors de filosofia. En això Joaquim Carreras continuava una línia iniciada per Joaquim Xirau abans de la guerra.

Però el paper principal el va fer a la Secció de Filosofia. Aquí esdevé una figura central, que recapitula en certa manera tota la història de la filosofia universitària a Catalunya en els dos primers terços del segle, des dels primers professors de la nova Secció de Filosofia creada el 1912 (i que van ser els seus mestres), el seu germà Tomàs i Jaume Serra i Húnter, fins a la recepció apressada de la filosofia contemporània en els anys seixanta, just quan a Joaquim Carreras li arriba l'hora de jubilar-se. Va ser un gran professor universitari i al mateix temps un gran investigador, en el sentit més actual del terme. Naturalment, sense projectes finançats, i sense que la passió per la investigació portés mai perjudici a la qualitat de la docència, ans tot el contrari.

La menció de la investigació em porta a parlar del medievalista. No és segurament aquest el moment per a fer un balanç de la seva obra en el camp dels estudis medievals, ni sóc jo la persona més indicada. Però sí que és obligat, almenys, d'evocar aquest aspecte destacadíssim de la seva personalitat. Joaquim Carreras va entrar molt aviat amb tota naturalitat en els circuits internacionals dels especialistes, i va rebre d'aquests, com ja he recordat, el reconeixement màxim en ser elegit el 1964 president de la Societat Internacional que els aplega.

Deia abans que Joaquim Carreras havia convertit la història de la filosofia medieval en una autèntica història de la cultura medieval. Dit altrament, és un medievalista en tota la seva amplitud i no només un historiador de la filosofia medieval, perquè s'interessa per tots els camps de la cultura i de la societat medievals, sobretot en les terres catalanes, encara que sempre en una perspectiva europea.

Abans recordava també que s'havia estrenat amb una tesi doctoral sobre Duns Escot, una tesi encara més aviat doctrinal, patrocinada pel professor Bonilla y Sanmartín, l'iniciador de la *Historia de la filosofía española* que més endavant continuarien els germans Carreras. Aquest primer treball, com altres que seguiran sobre el mateix tema, té ja una gran amplitud de visió, perquè entén l'escotisme com el darrer avatar de l'augustinisme medieval i li serveix de clau interpretativa de tota l'edat mitjana. Una orientació doctrinal semblant tenen també els seus primers estudis sobre filòsofs hispànics del Renaixement, especialment sobre Suárez.

El canvi cap a una orientació més «historicista» es produeix cap al 1929, quan comença la preparació de la seva gran obra de maduresa, la monumental *Historia de la filosofía española*, escrita en col·laboració amb el seu germà Tomàs. Ell mateix n'explica l'origen en el discurs de recepció a l'Acadèmia de Bones Lletres, el 1955, en què fa la sem-

blanca del seu germà, a qui succeeix en aquesta docta corporació. Tradueixo del castellà: «Jo vaig contribuir no poc a atreure'l a aquest camí. [...] Jo el vaig fer decidir a optar al segon dels importants premis oferts pel vescomte d'Eza als continuadors de la *Historia de la filosofía española* iniciada per Don Adolfo Bonilla y Sanmartín per encàrrec de Don Marcelino Menéndez y Pelayo i interrompuda en arribar al segle XII. Fruit d'aquesta decisió va ser l'obra d'ambdós *Historia de la filosofía española. Filosofía cristiana de los siglos XIII al XVI*, que va obtenir efectivament el "Premio Moret" i va ser publicada per l'Asociación Española para el Progreso de las Ciencias, a la qual el fundador havia confiat l'atorgament i l'administració dels premis.»¹

L'obra havia estat començada per Bonilla el 1908, i es va aturar el 1911 en el segon volum per la mort de l'autor. El primer dels dos volums dels germans Carreras, acabat el 1935, va veure la llum amb quatre anys de retard, amb l'estigma infamant d'«*año de la victoria*» estampat a la coberta. El segon, que porta data de 1943, no sortirà en realitat abans de 1947.

Tomàs i Joaquim Carreras respecten substancialment el pla traçat per Bonilla, però el segueixen amb molta llibertat i sobretot amb un criteri ben diferent. L'obra de Bonilla, inspirada per Menéndez y Pelayo, volia ser una confirmació de les tesis d'aquest sobre la *ciencia española*. Els germans Carreras trenquen aquesta orientació de nacionalisme cultural espanyol a favor d'un enfocament europeu, i presenten la filosofia hispànica de l'època com una aportació a la filosofia europea, que és el seu context natural.

Aquest nou enfocament els permet de descobrir autors i tendències que una orientació espanyolista potser no hauria percebut i, a més, té com a resultat, sense proposar-s'ho, mostrar que la filosofia hispànica del període estudiat és fonamentalment filosofia catalana, amb la figura excepcional de Ramon Llull. Llull i la tradició lul·lista ompliran les dues terceres parts de l'obra (més de vuit-centes pàgines sobre mil tres-centes cinquanta). Si hi afegim les pàgines dedicades a Arnau de Vilanova, a Sibiuda i als altres pensadors catalans, la filosofia catalana n'ocupa ben bé les tres quartes parts. En realitat, aquests dos volums són un gran monument a la filosofia catalana medieval, i especialment a Ramon Llull i al lul·lisme.

En l'esmentat discurs de recepció a l'Acadèmia de Bones Lletres, Joaquim Carreras indica quina és la part de cada un dels dos germans en la redacció de l'obra. Tomàs

---

1. *Relaciones de Arnau de Vilanova con los reyes de la casa de Aragón: Discurso leído el día 12 de junio de 1955 en la recepción pública del doctor don Joaquín Carreras Artau en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona y contestación del académico numerario don J. Ernesto Martínez Ferrando*. Barcelona, 1955, p. 10-11.

es va reservar l'exposició del pensament de Llull (que ocupa més de la meitat del primer volum) i un parell de capítols del segon (el capítol sobre Sibiuda i el capítol sobre el lul·lisme contemporani). Joaquim és l'autor de tota la resta: en el primer volum, s'ocupa de l'ambient cultural, de les diverses escoles medievals i dels centres de cultura, i fa l'exposició del pensament d'Arnau de Vilanova i d'altres autors catalans del segle XIII; i el segon volum és gairebé íntegrament de la seva ploma (excepte els dos capítols esmentats sobre Sibiuda i sobre el lul·lisme contemporani). Aquest segon volum conté, a més de l'exposició de la filosofia en els segles XIV i XV (incloses les tendències humanistes prerenaixentistes i del primer Renaixement), un extens «Esbozo de una historia del lulismo», que és, com ha escrit Miquel Batllori, «la primera història científica del lul·lisme». Aquesta obra cabdal, i encara ara imprescindible, dels germans Carreras va contribuir de manera important que els estudis lul·lians passessin a ser considerats com una branca internacionalment homologada dels estudis medievals. Atès que fa dècades que està exhaurida i que és molt buscada per universitats i per investigadors, em pregunto si no ha arribat l'hora de pensar a reeditar-la. La institució que s'hi animés faria, sens dubte, un bon servei a la cultura.

Tots els altres estudis medievals anteriors i posteriors de Joaquim Carreras es poden referir a aquest *magnum opus*. Els anteriors, que li seran incorporats, com a preparació; i els posteriors, com a prolongació en forma d'aprofundiment, revisió, posada al dia, nou enfocament o divulgació, amb ocasió de conferències, congressos, aniversaris, edicions de textos, etc.

Pel que fa als estudis lul·lians, Joaquim Carreras els va posar a l'abast d'un públic més ampli en les introduccions que va redactar per a l'edició de les *Obres essencials* de Ramon Llull publicada el 1957. Però, després de la publicació de la *Historia de la filosofía española*, les seves recerques es van centrar més en Arnau de Vilanova. En particular, en dos importants pròlegs per als dos volums d'*Obres catalanes* d'Arnau, editats per Batllori el 1947 (a «Els Nostres Clàssics»), Carreras va molt més enllà del contingut de la *Historia de la filosofía española*, i al mateix temps dóna també a les recerques arnaldianes una difusió més àmplia. I en treballs posteriors fa aportacions importants sobre qüestions tan diferents com la pàtria d'Arnau, les seves relacions amb els reis de la corona catalanoaragonesa, el seu antiescolasticisme o les seves fonts orientals. I, a part de l'edició de diversos textos menors, encarrila la gran edició dels *Scripta spiritualia* en el *Corpus philosophorum mediæ ævi*, sota els auspicis de la Union Académique Internationale. La malaltia i la mort li van impedir de donar la darrera mà (la hi donarà el pare Batllori) al primer volum, que veurà la llum el 1971, i de deixar-nos la gran obra de síntesi sobre Arnau de Vilanova, que ell com ningú estava en condicions d'escriure.

Però no voldria acabar aquesta semblança de Joaquim Carreras i Artau sense referir-me a un altre camp de les seves recerques, no tan central ni tant conegut, però pel qual ell s'interessarà força a partir de la dècada dels 50. Em refereixo als seus estudis sobre el pensament català del Vuit-cents, especialment sobre Balmes, Martí d'Eixalà i Llorens i Barba.

Aquests tres autors comparteixen la doctrina del sentit comú, si bé quan es parla de la filosofia que porta aquest nom es pensa sobretot en els dos darrers, que incorporen també al seu pensament, recollint-la de l'ambient romàntic de l'època, la teoria herderiana del *Volkgeist*. Martí ho fa en una exposició, malauradament perduda, el 1837 a l'Acadèmia de Bones Lletres, i Llorens, en la coneguda «Oració inaugural» del curs universitari 1954-1955. Malgrat que Llorens literalment refereix, en un passatge del final del discurs, aquesta teoria de l'esperit del poble a Espanya, la importància que dóna a la llengua fa que els homes de la Renaixença la referissin a Catalunya, hi veiessin expressades les seves aspiracions i s'hi sentissin identificats.

Si recordo això és per subratllar la lucidesa del judici de Joaquim Carreras sobre els filòsofs del sentit comú. Els reconeix el mèrit d'haver donat base filosòfica i impuls a la Renaixença: d'haver sabut fer de la filosofia l'eix vertebrador de la cultura catalana, amb diverses ramificacions que parteixen de Martí d'Eixalà (la pròpiament filosòfica, amb Llorens: la jurídica, amb Duran i Bas: la literària, amb Milà i Fontanals); d'haver estat uns autèntics mestres en la formació intel·lectual i moral, amb una gran irradiació; d'haver introduït una filosofia europea, l'escolesa, que s'avé amb la nostra tradició, per substituir l'escolàstica morta; i d'haver sabut fer escola.

Però, al costat d'aquests mèrits, és conscient de les seves limitacions: la filosofia del sentit comú és una filosofia de poca volada teòrica, i els seus cultivadors són poc originals en relació amb les seves fonts europees. Si, malgrat això, aquesta filosofia va tenir tant d'èxit, pensa Carreras que és fonamentalment pel seu caràcter modern però alhora conservador, que no posa en qüestió la metafísica espiritualista tradicional.

I, a continuació, es pregunta si pot ser considerada com a filosofia nacional de Catalunya. La resposta és negativa, malgrat que així ho desitjaven sens dubte Martí d'Eixalà i Llorens i Barba, i que així ho admetria a la seva manera Menéndez y Pelayo, que havia estat deixeble de Llorens. En aquest punt Carreras coincideix amb els noucentistes, bé que sense compartir la condemna sense matisos que en fan aquests. Pensa que la filosofia del sentit comú va fer el seu paper, però que els temps han canviat. «Vist ara el moviment a un segle de distància o gairebé —diu en un text pòstum que jo vaig tenir el plaer d'editar—, l'afirmació —fer-ne la filosofia nacional de Catalunya— sembla una mica agosarada. He reconegut per endavant que la filosofia dels nostres universitaris del segle XIX te-

oritza a meravella el fet cultural de la nostra Renaixença i li donà consistència i impuls. Però d'aquí a proclamar-la "la nostra filosofia nacional" hi va un abisme. Això suposaria l'estancament de Catalunya en un determinat moment de la seva història. Àdhuc situant-nos en la mateixa posició que Llorens, haurem d'admetre que una nació és un organisme viu en constant evolució vers noves etapes, en cada una de les quals la filosofia ha de complir la seva missió d'estimular la tasca de creació espiritual i d'integrar les noves formes de cultura. Si no hagués d'escandalitzar ningú, diria que a temps nous escau una filosofia nova, tal volta lligada amb l'anterior per un sentit de tradició que porti a recollir-ne les principals directrius, però així mateix oberta als nous problemes i afanyosa de solucions més afinades. Una tradició, si vol ésser vivent i perdurar, ha de renovar-se constantment. De fet, la filosofia del sentit comú perdé vigència a Catalunya amb el canvi de segle. L'adveniment del catalanisme polític, pletòric d'energies i entusiasmes, creà les noves condicions que preparaven la seva substitució. El moment era propici a una filosofia ambiciosa i de gran volada.»²

Però, a més de raons historicociològiques, Carreras invoca també raons teòriques: la filosofia del sentit comú és una filosofia en to menor, mancada d'alè intel·lectual. I aquí fa una crítica velada als seus mestres, el seu germà Tomàs i Jaume Serra i Húnter, i al seu company i amic íntim, Francesc Mirabent, que es tenien per continuadors de la filosofia del sentit comú, sense prou consciència de les limitacions d'aquesta i del canvi dels temps.

Vol dir això que, com feien els noucentistes, cal girar els ulls cap a Ramon Llull, «el pensador més universal que ha produït el nostre poble»? En certa manera sí, però només en certa manera. No es tracta pas de fer reviure el lulisme doctrinal, com volia per exemple Salvador Bové, sinó d'imitar Llull en la seva embranzida teòrica. Des d'aquest punt de vista, el contrast entre la filosofia de Llull i la de sentit comú no pot ser més viu: és la diferència entre tenir ambició intel·lectual i no tenir-ne. I, tot recordant allò del seny i la rauxa de «l'amic Vicens», Carreras conclou que no hem de renunciar ni al primer ni a la segona. Vet aquí com aquest home mesurat i malfiat envers les grans construccions doctrinals reivindica també la rauxa intel·lectual en una mena de coratjós *sapere aude*. I vet aquí per què aquesta temàtica vuitcentista, en certa manera secundària en l'obra de Joaquim Carreras, completa la seva semblança intel·lectual.

I amb això acabo. He parlat de l'home, del professor i de l'investigador. En tots els aspectes, ens apareix com un autèntic mestre. Aquesta és una bona raó per a reivindicar-ne la memòria, ara precisament que tenim tants professors, però tan pocs mestres.

---

2. *Centenari...*, p. 29.